

การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนแนวพุทธในอาเซียน
The Relation with Communities for the Sustainable
Development in the ASEAN in accordance with Buddhism

พระครูธรรมธรรวเรชา อคฺคเตโช*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนอาเซียน ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เห็นและเข้าใจความเป็นไปของสภาพปัญหาของชุมชน ทั้งทางทฤษฎีและพฤติกรรม ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในด้านการพัฒนาโดยการศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตความเป็นไปตามหลักวิชาการ ให้เห็นความแตกต่างกันของคนในชุมชน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนด้วยกัน และอภิปรายสรุปตามประเด็นหัวข้อที่ตั้งไว้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีอัตลักษณ์ของชุมชน และการมีส่วนร่วม การร่วมมือ การสมัครใจของตนเองของสังคมอาเซียน ซึ่งจะเป็แนวทางศึกษาค้นคว้าหาความรู้อีกทางหนึ่งในการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อนำไปพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ของแต่ละชุมชน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง, ชุมชน, พัฒนาอย่างยั่งยืนแนวพุทธ, อาเซียน

Abstract

This paper has the objective: to study the involvement by the communities, the creating the identity of ASEAN communities in the different economic, social and environmental aspects, in order to see and understand problem-statements of the communities, both in theory and behavior, history and importance of the issues with regards to the communities development. The study analyses the way of life according to the principles of the difference of people to people in the communities, and discuss for conclusion as set

* สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

topics. It shows an identity that has been the foundation of the communities in the past, and the participation of cooperation, voluntary job by itself of ASEAN communities. That is possible that it should be the another way of knowledge search for proposing the problem of the communities and participation and other factors related to the communities for the development of each community.

Keywords: The relation, communities, Buddhism sustainable development, ASEAN

บทนำ

การศึกษาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นการศึกษาในลักษณะสังเกตการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อหาข้อมูลปัญหาแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาพิจารณา โดยมีหลักการดำเนินงานร่วมกับชุมชน การสังเกตการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนจะเป็นแนวทางอย่างหนึ่งในกระบวนการศึกษาหาความรู้ในเบื้องต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาปัญหาตามลำดับขั้นตอน ตามแต่ละเหตุการณ์ตามยุคสมัยที่เกิดขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์อันจะนำไปสู่แนวทางและกระบวนการทางสติปัญญาที่จะนำไปสู่ขั้นตอนการและวิธีการในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาในการศึกษาหาข้อมูล พิจารณาเหตุปัจจัย และผลที่เกิดขึ้น (สมเกียรติ นาคระโทก, 2558 : 57) ตามภาวะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการขยายตัวของประชากร ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งถ้าจัดการไม่ดีพอ อาจนำมาซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน อันเนื่องมาจากสาเหตุหลัก คือ เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมผู้คนในชุมชนที่ขาดการพัฒนา มีความแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เมื่อเศรษฐกิจไม่ดีปัญหาจึงเกิดขึ้น การที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจนั้นควรจะต้องแก้ที่ชุมชน (พิสันต์ ประทานชวโน, 2553: 2) การพัฒนาชุมชนตามหลักการพื้นฐานเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ หรือช่วยตนเองได้ ในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการแก้ปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเอง และส่วนรวมปัญหาสังคมเป็นปัญหาร้ายแรงที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งในระดับชุมชนเล็กๆ ไปจนถึงชุมชนใหญ่ (กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม, 2556: 66-72) “การจัดการเพื่อลดหนี้สิน ลดการพึ่งพิงของภายนอก เน้นการรวมตัว ร่วมคิด และร่วมทำ เพื่อการรับปัญหาและสร้างการเรียนรู้จากทุกฝ่าย” นำไปสู่ชุมชนปลอดภัยและปลอดภัยเสพติด

การมองข้ามปัญหาสังคมจะส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา (ปฐมา ไวยวุฒิพันธ์ และคณะ, 2554: 576) สิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายทำให้เกิดมลภาวะ ปัจจุบันคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุสำคัญจากการขยายตัวของจำนวนประชากร และแบบแผนการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม จากคำสำคัญที่ตั้งไว้ข้างต้น สามารถแสดงค่านิยมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง หมายถึง ทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผูกพันจึรับผิดชอบ ดูแล เอาใจใส่ มีสิทธิ เสรีภาพ แสดงความคิดเห็น ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เป็นประโยชน์ ทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกัน รวมไปถึงการช่วยกันวางแผนพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ชุมชน หมายถึง หมู่บ้าน บ้านเรือน สถานที่อยู่อาศัย ผู้คนที่ทำมาหากินในท้องถิ่นเดียวกัน ทั้งที่ตั้งอยู่ในเขตตัวเมืองก็ตาม หรือตั้งอยู่ในเขตชนบทก็ตาม พัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง พัฒนาการที่อาศัยอยู่ในชุมชนให้มีความรู้ดี มีความเป็นอยู่ดีตลอดไป อาเซียน หมายถึง ประเทศไทย ซึ่งเป็น 1 ใน 10 ประเทศสมาชิก คือ ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบรูไน แต่ในบทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเฉพาะชุมชนในประเทศไทย

สภาพและความสำคัญของปัญหาชุมชน

ปัญหาของการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้คนเมื่อมีการรวมตัวเป็นชุมชน มีจำนวนมากขึ้น จึงเกิดปัญหาหลายๆ อย่าง และมีผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่

1) ปัญหาชุมชนด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง หากชุมชนใดมีสภาพทางด้านเศรษฐกิจขัดข้อง วิถีชีวิตอาจจะไม่ดำเนินไปตามปกติ สังคมวุ่นวายสับสนไม่สงบสุข จะเกิดการโยกย้ายถ่ายเทในสังคมชุมชน ผู้คนในครัวเรือนจะอพยพออกจากชุมชนเพื่อไปแสวงหางานทำในสถานที่อื่น จะเกิดความไม่มั่นคงภายในสังคมชุมชน ต่างคนก็ต่างเอาตัวรอด โดยการละทิ้งถิ่นฐานไปสู่ต่างถิ่น เพื่อหวังการเป็นอยู่ที่สะดวกสบายที่ตนเองต้องการที่เรียกกันว่าฐานะดี (อุษณีย์ วรรณาลัย, อ้างถึงใน นิทรา กิจธิระวุฒิมังษ์, 2557: 114) โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สภาพสังคมไทยปัจจุบันทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ผู้นำทางเศรษฐกิจจะเป็นผู้ที่มีโอกาสมากกว่า มีอำนาจ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีอิทธิพลต่อชุมชน เห็นได้จากคำพูดเช่น “ฉันต้องหาเช่ากินค่า ไม่เวลาไปร่วมกิจกรรมอะไรของหมู่บ้านหรอก” ดังนั้น การพัฒนาชุมชนเพื่อให้คนกลุ่มนี้มีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2) ปัญหาชุมชนด้านสังคม นับว่าสำคัญเป็นที่สุด สังคมกำลังขาดความสงบสุข เพราะคนในสังคมขาดความมั่นคง ทั้งทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเพื่อนสนิท มิตรสหาย การดำรงชีวิต การงานที่อ่อนแอขาดที่พึ่งทางใจ ทั้งที่สังคมส่วนส่วนใหญ่มีการศึกษา

อยู่ในระดับสูงเป็นส่วน แต่ยังคงเอาตัวรอดได้ยาก ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความสามัคคี บ่อยครั้งที่มีการทจริตเสนอเรื่องราวไม่ดีผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, อ้างถึงใน จารุวรรณ สุขุมลพงษ์, 2556: 2-20) การทจริตคอร์ปชั่นในภาครัฐถือว่าการทำลายสังคมและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก แม้ว่าการคอร์ปชั่นจะเป็นเรื่องที่เลวร้าย แต่ก็สามารถพบเห็นได้ในสังคมทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการประจำ หรือนักการเมืองระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ ซึ่งปัจจุบันปัญหาการทจริตคอร์ปชั่นได้มีการพัฒนา และขยายตัวไปในทุกส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน

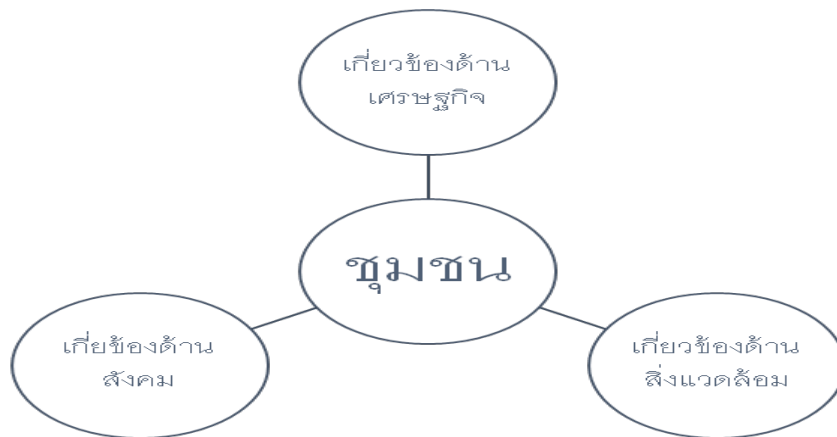
3) ปัญหาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อเศรษฐกิจและสังคม หากสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลง ไม่ว่าจะเป็นด้วยสาเหตุประการใด จะส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติในทุกสังคม เพราะสภาพสิ่งแวดล้อมช่วยกรองอากาศ และปกป้องสภาพอากาศให้อยู่ในชั้นดีที่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นได้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยได้ ปัจจุบันสภาพสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายลงไปมาก เพราะฝีมือของคนในสังคม ที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เป็นผืนดิน เป็นแม่น้ำ เป็นต้นไม้ป่าเขาถ้ำไฟหรือแม้กระทั่งการเข่นฆ่าทำลายมนุษย์ด้วยกันเอง (ณัฐวรรณ สุนทรวิริโชค, 2556: 2) ในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ยังผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกทำลายลงอย่างมากและรวดเร็ว จนขาดความสมดุล เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และมีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งมีผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อม

ปัญหาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง

ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาเป็นปัญหาหลัก และเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนโดยที่ไม่อาจที่จะหลบหลีกได้ ซึ่งเป็นความจริงที่ว่า “เมื่อมีคนอยู่ที่ไหนมีปัญหานั้น” คนเป็นผู้สร้างปัญหาขึ้นมาโดยวางแผนมาตั้งแต่ต้น ทุกคนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แต่ไม่พัฒนาการผลิต การบริโภค และการจำหน่ายจ่ายแจกมีความเกี่ยวข้องกับสังคมชุมชน แต่ไม่พัฒนาผู้คนในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม แต่ไม่พัฒนารักษาสิ่งแวดล้อม

จากสาเหตุแห่งปัญหาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องแต่ไม่รับผิดชอบ คือ 1) สาเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2556: 2-19) McMullan มองว่าปัญหาการคอร์ปชั่นมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และยังส่งผลถึงเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศหลายประการ เช่น เกิดความไม่ยุติธรรม เกิดความไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนขาดความไว้วางใจรัฐบาล 2) สาเหตุของปัญหาสังคม (จารุวรรณ สุขุมลพงษ์, 2556: 2-20) การทจริตคอร์ปชั่นทำให้สังคมไม่เจริญเติบโตและพัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากมีการจัดสรร

การใช้งบประมาณและทรัพยากรในโครงการต่างๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชากรอย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังทำให้ต่างประเทศหรือองค์กรจากต่างประเทศไม่กล้าหรือลังเลที่จะให้ความช่วยเหลือ 3) สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม (ณัฐวรรณ สุนทรวิโรจน์, อ้างแล้ว) 2) สภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติจะมีลักษณะไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ปัญหาด้านป่าไม้ ปัญหาด้านดิน ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณประโยชน์ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการกำจัดสิ่งปฏิกูล ปัญหาอากาศเสีย ปัญหาน้ำเสีย เป็นต้น จึงกลายเป็นว่าชุมชนมีปัญหายุ่รอบตัวดูภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เกี่ยวกับชุมชน

จากภาพที่แสดงทำให้เห็นปัญหาที่เกี่ยวข้องระหว่างชุมชน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ชุมชนเป็นศูนย์ซึ่งแวดล้อมไปด้วยปัญหาหลายๆ อย่าง หากไม่รู้จักบริหารจัดการชุมชน ก็ยิ่งจะสะสมปัญหามากยิ่งขึ้น การที่คนในชุมชนขาดความรับผิดชอบร่วมกันจะเป็นสาเหตุที่จะทำให้ชุมชนขาดการพัฒนาไปในทางที่ดี ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะคนที่อยู่ในชุมชนยังมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ที่จะรับผิดชอบดูแลเอาใจใส่บริหารจัดการแก้ไขปัญหาในชุมชน และอาจจะพัฒนาชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางเอาไว้

การมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน

ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกัน มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ เพราะเหตุปัจจัยหลายๆ อย่าง ทั้งครอบครัว ศาสนา ประเพณี แบ่งได้ตามทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และลำดับทางสังคม (นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์ และคณะ, 2557: 110-121) ชุมชนมี

ความสัมพันธ์กัน มีความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มเดียวกัน รวมถึงมีศาสนา ประเพณี ระบบการปกครอง วัฒนธรรมเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายร่วมกัน สามารถแบ่งได้เป็นหลายลักษณะตามสภาพภูมิศาสตร์ (Geography) วัฒนธรรม (Culture) และการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification) การแบ่งตามลักษณะจะทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชัดเจน (Naidoo & Willis, อ้างถึงในนิทรา กิจธีระวุฒิมงษ์, 2557: 111) ตัวอย่าง เช่น 1) แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์อธิบายถึงบริเวณที่ประชาชนรวมกันอยู่ในขอบเขตที่ชัดเจน เช่น การอยู่ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จะมีความสนใจร่วมกัน 2) แบ่งตามวัฒนธรรมอธิบายถึงชุมชนในด้านความสัมพันธ์ มีวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน เช่น ชุมชนไชน่าทาวน์ของคนจีนเป็นต้น 3) แบ่งตามจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม ด้วยการใช้วรรณะ ฐานันดร มีการแบ่งความรู้ทรัพยากรร่วมกันในการแก้ปัญหาของชุมชน

ชุมชนเกี่ยวข้องกับลักษณะต่างๆ ตามเหตุปัจจัยอันนำมาซึ่งปัญหามากมาย แต่อาจจะแก้ปัญหาได้โดยมีศึกษาข้อมูลวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนปรึกษาหารือรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชน รวมถึงจนกลายเป็นสังคมชุมชนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ สังคมมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชุมชน และเริ่มมีการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ตามแบบของสังคมชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อความสมดุลระหว่างชุมชน (รศ.ดร.วศินา จันทรศิริ และคณะ แหล่งที่มาออนไลน์), stouonline.stou.ac.th/courseware/courses/.../ecologymodule6 [เข้าถึงข้อมูล 1 กันยายน พ.ศ.2559]) ภูมิสังคม คือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตามภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดความสมดุลของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญ คือ เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคน

ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงมีส่วนเกี่ยวข้อง และถูกแบ่งตามสถานการณ์ดังกล่าว อันเป็นเหตุปัจจัยที่จะนำมาซึ่งแนวทางบริหารจัดการชุมชนและปัญหาชุมชน ชุมชนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ทางสังคม จะทำให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ทั้งทางด้านภาษา การแต่งกาย การกิน การอยู่ รวมไปถึงการดำเนินชีวิตที่ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน (อัจฉรา โปธิยานนท์, อ้างถึงในนิทรา กิจธีระวุฒิมงษ์, 2557: 111) จากการแบ่งชุมชนในแต่ละองค์ประกอบเห็นว่าชุมชนมีลักษณะสำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคน มีอาณาบริเวณ มีการจัดระเบียบชุมชนด้วยวัฒนธรรม เชื้อชาติ มีความสัมพันธ์ทางสังคม มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน

ชุมชนและแนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืนแนวพุทธ

การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทำให้มีส่วนร่วมต่อชุมชน (ผศ.ดร.อรทัย ก๊กผล, 2552: 17) ชุมชน หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้นๆ (กองนโยบายมาตรฐานชุมชน, 2555: 5) ฝ่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน การมีส่วนร่วม โดยการให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจในการคัดเลือก และขับเคลื่อนกิจกรรมตามความต้องการที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและมีกระบวนการจัดทำข้อมูลชุมชน เช่น การสำรวจข้อมูล เพื่อการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิเคราะห์ข้อมูล

การทำแบบสอบถามและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นวิธีการทางสถิติที่จะทำให้ทราบแนวทางดำเนินการจัดทำโครงการต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาสุขภาพชุมชน โดยมีการกำหนดแนวทางดำเนินงานที่มีความชัดเจน และครอบคลุมกระบวนการการดำเนินโครงการที่สำคัญ ทั้งการพัฒนาศักยภาพชุมชน การจัดทำแผนพัฒนา ให้เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในชุมชนจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนา (Development) ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ดีขึ้นกว่าเดิม มีคุณภาพมากกว่าเดิม การเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนสภาพ ปรับปรุงให้ต่างจากสภาพเดิม ใช้งานได้ให้ประโยชน์ด้วย การพัฒนาจะต้องเป็นไปในด้านดีด้านบวก ไม่ใช่ด้านลบ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อส่วนตนหรือส่วนรวม จะต้องได้รับความไว้วางใจหรือถูกใจพึงพอใจจากคนส่วนมาก (พิสันต์ ประทานชวโน, เล่มเดียวกันอ้างแล้ว, 2553: 2) พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดการเจริญเติบโตงอกงาม และดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ

แนวทางพัฒนาชุมชน (องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ The United National Educational Scientific and Cultural Organization : UNESCO, 1982: 111) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนทั้งหลายได้พยายามรวบรวมกันทำเองและมาร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อทำให้สภาพของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนดีขึ้น โดยการพัฒนาเป็นหน้าที่ของการวางแผนและการจัดการ [Development = Function (Planning + Management)] ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนา ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน คือ 1) มนุษย์ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นคน 2) มนุษย์ทุกคนมีความสามารถหรือมีศักยภาพ 3) ความสามารถของมนุษย์สามารถพัฒนาได้ 4) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

ความรู้ ประสบการณ์ของทุกคน และ 5) การสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคล และชุมชนสามารถดำเนินการได้ผ่านการศึกษ การพัฒนาทักษะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน ดังที่มีปรัชญา และแผนการพัฒนาชุมชนแนวพุทธ แสดงไว้ดูตารางที่ 2 ปรัชญาการพัฒนา และแผนการพัฒนาชุมชนแนวพุทธ

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน	แผนการพัฒนาชุมชนแนวพุทธ (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/40)
1) มนุษย์ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นคน	-พัฒนาด้วยการแบ่งปันน้ำใจไมตรี มอบวัตถุสิ่งของด้วยความเต็มใจอย่างเหมาะสมเคารพซึ่งกันและกันด้วยเกียรติและศักดิ์ศรี ควรเน้นการพัฒนามนุษย์ก่อนในเบื้องต้น
2) มนุษย์ทุกคนมีความสามารถหรือมีศักยภาพ	-พัฒนาด้วยการให้กำลังใจสนับสนุนส่งเสริม แนะนำและให้โอกาสในการแสดงความรู้ความสามารถ
3) ความสามารถของมนุษย์สามารถพัฒนาได้	-พัฒนาด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล ในการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง ด้วยความเชื่อมั่นตัวเอง
4) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ความรู้ ประสบการณ์ของทุกคน	-พัฒนาด้วยการเสมอดันเสมอปลายเปิดโอกาสในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
5) การสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคลและชุมชนสามารถดำเนินการได้ผ่านการศึกษ การพัฒนาทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน	-พัฒนาด้วยการซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ รวบรวมคนที่มีความคิดและมันสมอง และประสบการณ์ ด้วยความรู้และความสามารถ ในการที่จะวางแผนในการพัฒนาชุมชน ให้ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ชุมชนในอาเซียน

จากตารางแสดงการเกี่ยวข้องของชุมชนและปรัชญาการพัฒนาชุมชน ทำให้ทราบถึงการมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนร่วมกันในการพัฒนา ชุมชนอาเซียน คือ ชุมชนในประเทศไทย ซึ่งมีการรวมตัวและชุมนุมกันของชาวอาเซียนด้วยกัน เช่น ลาว กัมพูชา เวียดนาม เป็นต้น ที่เข้าใจและยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแตกต่างกันอยู่ 2 เรื่อง คือ 1) เรื่องจิตใจ คนในชุมชนแต่ละชุมชนมีพื้นฐานจิตใจที่ไม่เหมือนกัน เพราะได้รับการปลูกฝังเรื่องราว

ต่างๆ ทั้งทาง ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงค่านิยมในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ การที่จะเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนเหล่านั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก หากไม่ประสบผลอย่างใดอย่างหนึ่ง และ 2) เรื่องพฤติกรรม เป็นธรรมดาการกระทำเกิดจากความเชื่อ คือคนส่วนมากมีความเชื่ออย่างไรแล้วจึงทำอย่างนั้น นั่นเป็นอุปนิสัยของคน การที่จะไปแนะนำสั่งสอนหรือบังคับให้คนใดคนหนึ่งทำอย่างนั้นอย่างนี้จึงเป็นเรื่องที่เหลือวิสัย อีกประการหนึ่ง ประเพณีที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่บังคับให้ชุมชนปฏิบัติไปตามสังคมของแต่ละชุมชนซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะชุมชน เป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างหนึ่งของชุมชนที่สามารถปรับปรุงและแก้ไขตามเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ชุมชนอาเซียนซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับผูกพันระหว่างกลุ่มชนแต่ละกลุ่มตามสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ จนกลายเป็นชุมชนที่เจริญขึ้นเรื่อยๆ และเริ่มมีการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ตามแบบของสังคมชุมชนที่มีความวิถชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อความสมดุล มีการรวมตัวกันเพื่อคิดวางแผน ลงมือทำในสิ่งที่จำเป็น ความเจริญของงามความผาสุกต่อชุมชน ปัญหาสำคัญที่ชุมชนประสบอยู่เป็นประจำ คือ 1) ปัญหาเศรษฐกิจปากท้อง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมไปถึงสุขภาพร่างกาย ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้คนสังคมมากที่สุด 2) ปัญหาสังคม เกิดจากสังคมชุมชนยังขาดการดูแลเอาใจในทางที่ถูก อีกทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมภายนอก โดยเฉพาะนายทุน และผู้มีอำนาจทางการเงิน มักใช้อำนาจในทางที่ผิด สร้างค่านิยมที่ผิด เช่น ทูจจริต เป็นต้น ให้เกิดขึ้นในชุมชน 3) ปัญหาสิ่งแวดล้อม การไม่สนใจ การไม่ใส่ใจ การเพิกเฉย ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชน ปัญหาต่างๆ จะเป็นบทเรียนให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวแล้วหาทางออกเพื่อสังคมด้วยวิธีการที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นหลายลักษณะ เช่น มีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสามารถแยกแยะเขตแดนอาณาบริเวณสถานที่ที่ชุมชนรวมกันอยู่อย่างชัดเจน การแบ่งชุมชนโดยใช้วิถีทางวัฒนธรรม เป็นการอธิบายถึงชุมชนในด้านความสัมพันธ์ มีวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน การแบ่งชุมชนโดยใช้วิธีแบ่งแยกกลุ่ม เป็นการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมด้วยฐานะความเป็นอยู่ ไม่ว่าจะทุกคนจะอยู่ในฐานะใดหากช่วยกันแก้ปัญหา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ ชุมชนจะกลายเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาไปในทางบวก เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีคุณภาพ มีภูมิต้านทานภัยจากภายนอก สามารถต่อต้านป้องกันภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นเครื่องมือของนายทุนหรือผู้มีอิทธิพล และวางแผนบริหารจัดการกิจกรรมการพัฒนาภายในชุมชนด้วยตัวเอง

การที่ชุมชนสามารถวางแผนจัดการกิจกรรมการพัฒนาในชุมชนด้วยตนเองได้ก็เพราะสืบเนื่องมาจากชุมชนมีความเป็นอยู่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของคนในชุมชน ปัจจุบันในชุมชนอาเซียนได้มีกิจกรรมร่วมกันมากมาย เช่น การประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในด้านงานวิจัยและงานวิชาการ เป็นต้น อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นฐานทางความคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาาระบบอื่นๆ ตามไปด้วย อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประชาคมอาเซียนให้มีความเข้าใจคุ้นเคยเป็นมิตรร่วมมือกันเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน คือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยปรัชญาของการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด ทุกคนล้วนรักเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นคน มนุษย์ทุกคนล้วนมีความสามารถหรือมีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตได้ หรือแม้กระทั่งทำงานอย่างอื่นได้ ทุกคนมีความสามารถและสามารถพัฒนาได้ ทุกคนมีความสำคัญในการมีส่วนร่วมกับความรู้อะไรและประสบการณ์ และทุกคนควรได้รับการสร้างพลังอำนาจในทางที่ดีงาม และชุมชนควรได้รับการพัฒนาในการศึกษา ในด้านการพัฒนาทักษะ ในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และในด้านการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ และสงบสุขในชุมชน

บทสรุป

ปัญหาการมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรพัฒนาตามแผนการพัฒนาชุมชนแนวพุทธ ด้วยการแบ่งปันน้ำใจไมตรีมอบวัตถุสิ่งของด้วยความเต็มใจ เคารพซึ่งกันและกันด้วยเกียรติและศักดิ์ศรี ควรเน้นการพัฒนาคนก่อนในเบื้องต้น ด้วยการให้กำลังใจ สนับสนุน และให้โอกาสในการแสดงความรู้ความสามารถ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล ในการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองด้วยความเชื่อมั่นตัวเอง ด้วยการเสมอต้นเสมอปลาย เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการซื่อสัตย์สุจริตจริงใจ รวบรวมความคิดและมันสมองและประสบการณ์ ด้วยความรู้ความสามารถ ในการวางแผนพัฒนาให้ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองด้วยคุณธรรมและจริยธรรม อย่างไรก็ตาม ปัญหาชุมชนเป็นเรื่องสำคัญระดับชาติ ทำอย่างไรทุกคนจึงจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในฐานะที่ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม. (2556). *การใช้ทุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพชุมชน*. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 กันยายน 2555 - กุมภาพันธ์.
- จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2556). *แนวโน้มของคอร์ปชั่นในประเทศไทย*.
- ณัฐวรรณ สุนทรวิริโชค. (2556). *การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต: กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน*.
- นิทรา กิจธีระวุฒิมงษ์. (2557). *การพัฒนาชุมชนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแขม*. วารสารพยาบาลสาธารณสุข. ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม.
- ปฐมา ไวยวุฒินันท์ และคณะ. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกักการมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*.
- พิสันต์ ประทานชวโน. (2553). *การพัฒนาชุมชน*. เอกสารประกอบบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน. 16 กุมภาพันธ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศินา จันทรศิริ และคณะ. *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำรงชีวิต*. แหล่งที่มา (ออนไลน์). stouonline.stou.ac.th/courseware/courses/.../ecologymodule6 [เข้าถึงข้อมูล 1 กันยายน พ.ศ.2559].
- สมเกียรติ นากระโทก. (2558). *การมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประเด็นสิทธิการจัดตั้งกิจการของเอกชนที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน*. สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม.
- อรทัย กักผล. (2552). *คู่มือคู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น*.

พุทธวิถีการยุติความรุนแรง:
แนวทางการสร้างสันติประชาธรรมในประชาคมอาเซียน
Buddhist Way to Non-Violence:
Approach for Peace in the ASEAN Community

มัลลิกา ภูมธนะ*

ดิเรก ดั่งลอย**

บทคัดย่อ

พระพุทธเจ้าใช้หลักสันติภายใน เพื่อยุติความรุนแรงภายในนอก จนเป็นพุทธะ และใช้ความสันติภายในนั้นในการยุติความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล ทั้งกรณีสงครามแย่งน้ำของฝ่ายประยูรญาติ การห้ามความรุนแรงต่อพระเจ้าวิทูทกะในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ การยุติความรุนแรงผ่านชนชั้นทางสังคม โดยพุทธศาสนาไม่มีชนชั้นในประเทศอาเซียน พุทธทาส (ไทย) กับปณิธานแนวคิดเรื่องการประนีประนอมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พระไพศาล วิสาโล (ไทย) กับการเดินทางธรรมาศรียุติความรุนแรงภาคใต้ของไทย พระพุทธโฆษนันทะ (กัมพูชา) กับการใช้ความไม่รุนแรงเพื่อยุติความรุนแรงในสงครามกลางเมืองในเขมร พระอุวิสาระ (U Wisara) คือ วีระชนฝ่ายสงฆ์ในประวัติศาสตร์เมียนมาร์ ผู้ต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษโดยใช้วิธีอหิงสา พระติช นัทธ ฮัน (เวียดนาม) กับแนวคิดในเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นรูปแบบเพื่ออยู่ร่วมกันตามแนวพุทธ คือการใช้หลักสันติ เมตตา และการไม่เบียดเบียน ย่อมเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในประชาคมอาเซียน บทความนี้ต้องการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการความรุนแรงครั้งพุทธกาล และที่ปรากฏอยู่จริงในประวัติศาสตร์ของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, พุทธวิถีการยุติความรุนแรง, สันติภาพ

*คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

**บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

Buddha used an inner peace to stop both inside and outside violence before enlightened to be a Buddha. He had also used inner peace to end the violence which took place in his time such as a case study of fighting for water of his relatives. Buddha had also made the prohibition of violence to against King Vidhudhapha when he tried to genocide of Sakaya family and to stop violence of social classes through Buddhism. In ASEAN countries, Thai monk named Ven. Buddhadasa who had the concept of reconciliation to live together in peace as well as Ven. Pisal Visalo (Thai monk) who decided to walk Dhammayatra in order to end the violence in southern part of Thailand. In Cambodia, Ven. Buddhakhosa also used of non-violence to end violence in the civil war. Ven.U Wisara was a Buddhist hero in Myanmar who tried to against British colonial government by using non-violence called Ahimsa method. Moreover, Thich Nat Han who is the monk from Vietnam tried to propose a concept of non-violence for peaceful coexistence of mankind in community. Therefore, a good role of model for co-existence based on Buddhist principles of peace, mercy and not persecute are the key of living together in peace within ASEAN Community. This article studies the management model and the physical violence the era in the history of Buddhist monks in the region by studying the documents and related research.

Keywords: Buddhism, Buddhist Way to Non-Violence, Peace

บทนำ

แนวคิดเรื่องสันติและความไม่รุนแรง เป็นกรอบคิดหลักในพระพุทธศาสนา ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “นตถิ สันติ ปริ สุขิ - สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” ความสงบความไม่รุนแรงจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการมีอยู่ของพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการส่งเสริมให้แนวคิดดังกล่าวได้รับการฝึกฝนจากศาสนิกที่เข้ามาสู่พระพุทธศาสนา และได้รับการแพร่ขยายส่งต่อไปเป็นหลักการสากลที่คนทุกชาติ ภาษา ศาสนา ล้วนไม่ต้องการความรุนแรงในทุกกรณี ดังนั้นหลักคิดแนวปฏิบัติในเรื่องความไม่รุนแรงมีอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วสั่งสอนศาสนิกให้ปฏิบัติ จนกระทั่งกลายเป็นหลักการ และรูปแบบของการ

เสริมสร้างสันติสุขตามแนวพระพุทธศาสนา พร้อมกันนั้นพระภิกษุในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในกลุ่มประเทศอาเซียนที่นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งในแบบเถรวาทและมหายาน ได้นำรูปแบบอุดมคติ และแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการปฏิบัติในฐานะเป็นรูปแบบของพระ และใช้การปฏิบัติที่สอดคล้องกับอุดมคติทางการเมือง และเป็นการต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิความเป็นพลเมืองในรัฐนั้นๆ รวมไปถึงการส่งสาส์นแห่งสันติไปสู่ประชาคมอื่นที่อยู่ภายในรัฐนั้นๆ ซึ่งจะได้นำมาเป็นกรณีศึกษาถึงรูปแบบ และแนวทางของพระสงฆ์และชาวพุทธในประเทศในประชาคมอาเซียนต่อแนวทางพระพุทธศาสนากับการสร้างสันติภาพตามแนวพุทธ

หลักการสันติตามแนวพุทธ

ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้า มีคำสอนและเผยแพร่นโยบายสันติวิธีสู่ศาสนิกเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเพื่อการลดความรุนแรงที่เกิดขึ้น ให้เป็นความไม่รุนแรงจนกระทั่งกลายเป็นสันติในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสามารถยกมาเป็นกรณีศึกษาได้คือ

1. จัดการความรุนแรงโดยไม่ใช้ความรุนแรง หมายถึง เมื่อมีความรุนแรงมาก็ใช้ความอดทนต่อความรุนแรงนั้น กรณีตัวอย่างในครั้งพุทธกาลพระปุณณะ ประสงค์จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังปรันตชนบท พระพุทธเจ้าได้ตรัสอธิบายว่าหมู่บ้านแห่งนี้ ดุร้าย เขาอาจด่า ทำร้าย รวมถึงประหารจนถึงชีวิตได้ พระปุณณะมุ่งมั่นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ทูลพระพุทธเจ้าไปว่า “ชาวปรันตชนบทด่า ทำร้ายด้วยมือ เขาทำร้ายวัตถุ ทำร้ายด้วยศัสตราวุธ ก็ยอมดีกว่าฆ่า ถ้า मैंจนถึงที่สุดเข่าก็ตีเสียอีก เพราะข้าเร็วคนก็ต้องตาย” (ม.อ. 14/396/449-451) ในความหมายของเหตุการณ์นี้คือ ยุติความรุนแรงด้วยการไม่ต่อความรุนแรง หรือตีโต้ด้วยความรุนแรง เป็นการยุติความรุนแรงแบบหนึ่งที่ปรากฏในพุทธศาสนา สรุปได้อีกว่าเป็นวิธีการคิดแบบพระ “เขายัง(ตาย)...ตีเสียอีกข้าเร็วก็ต้องตาย ตายเสียแต่ตอนนี้ก็ดี ไม่ต้องทุกข์ทรมาน ไม่ต้องเจ็บป่วย ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ นอนอยู่โรงพยาบาล”

2. จัดการความรุนแรงโดยใช้หลักเมตตา ให้อภัย หมายถึง การยืนยันแนวคิดเรื่องเมตตา การให้อภัยเป็นกรอบในการยุติความรุนแรง กรณีที่นางสามาวดี (มเหสีพระเจ้าอุเทน) ถูกกล่าวใส่ร้ายว่าหมายลอบปลงพระชนม์พระเจ้าอุเทน ด้วยการมีผู้แอบนำงู ใส่ไว้ในพิณที่พระนางสามาวดี ดัดถวายพระเจ้าอุเทนอยู่ งูนั้นออกมา แต่ไม่มีผู้ได้รับอันตราย พระเจ้าอุเทนเข้าใจผิดคิดว่าพระนางเป็นคนทำ ด้วยแรงโกรธจึงคว่ำขันหมายประหารให้สิ้นชีวิตนางสามาวดี รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ได้ถือโกรธเจริญเมตตา นึกถึงพระรัตนตรัย ลูกธนูแทนที่จะพุ่งทะลุนางสามาวดีก็กลับย้อนกลับไปหาพระเจ้าอุเทนเสียเอง (ขุ.อ.25/70/319) พลังแห่งเมตตา และการให้อภัยต่อผู้กระทำรุนแรงก่อน ผลแห่งพลังเมตตานี้ได้กลายเป็นความมั่งคั่งร่วม

กันระหว่างผู้กระทำกับผู้ถูกระทำ

3. จัดการความรุนแรงโดยใช้สุภาพ อ่อนโยน (ปิยะวาจา-สมานัตตตา) นางอุตตรานันทมารดาประสงครักษาศีลอุโบสถไปขออนุญาตสามี แต่สามีไม่ยอม นางจึงไปว่าจ้างหญิงโสเภณี (สิริมา) มาทำหน้าที่แทนตน หญิงโสเภณีอยู่ไปมีเหตุเข้าใจผิดต่อนางอุตตรา ด้วยความโกรธได้จับกระสวยตักน้ำมันที่กำลังเดือดอยู่ในกระทะแล้วเทราดลงบนศีรษะของนางอุตตราที่กำลังเข้าฌานและแผ่เมตตาจิตอยู่ ด้วยอำนาจแห่งเมตตาตามานบันดาลให้น้ำมันที่กำลังร้อนจัดนั้นได้ปราศจากความร้อน และไหลตกไปประหนึ่งน้ำตกจากใบบัว นางสิริมาเห็นเช่นนั้น จึงตกใจกลับได้สติสำนึกตัวว่าเป็นผู้มาอยู่เพียงชั่วคราว จึงกราบลงแทบเท้านางอุตตราวิงวอนขอให้ยกโทษให้แต่นางอุตตรากล่าวว่า “ฉันจะยกโทษให้ ก็ต่อเมื่อบิดาของฉัน คือพระบรมศาสดายกโทษให้เธอก่อนเท่านั้น” ตรงนี้เป็นกุศโลบายของนางด้วยท่าทีที่อ่อนโยน เพื่อให้หญิงโสเภณีได้พบพระพุทธเจ้าและฟังธรรม จึงเป็นผู้หันมานับถือพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมา แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักพุทธพจน์ “พึงชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธ” (ขุ.ธ.25/223/102)

4. จัดการความรุนแรงโดยแนวคิด “หยุดจึงยุติ” หมายถึง ไม่ว่าจะฝ่ายใดจะเริ่มก่อนการหยุดตอบโต้ หรือการใช้ความรุนแรงคืนกลับ จะทำให้เป็นกลไกในการยุติความรุนแรงได้กรณีตัวอย่าง การฟ้องคุลีมาลถือดาบไล่ล่า หวังฆ่าพระพุทธเจ้า ขณะวิ่งไล่เองคุลีมาลก็ตะโกนบอกพระพุทธเจ้าให้หยุด พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบไปว่า “เราหยุดแล้ว” หยุดทำร้ายคนอื่น หยุดเบียดชีวิตผู้อื่น แต่ “เธอยังไม่หยุด” เบียดเบียนชีวิตคนอื่น องค์กรคุลีมาลได้ฟังดังนั้นก็สติระลึกได้ ทั้งดาบกลับตัว และมาบวชในพระพุทธศาสนา (ม.ม.13/247-2452/421-428) ถ้าจะเทียบกับนักเรียนที่นิยมความรุนแรงในปัจจุบัน “เธอลองหยุด” สักคนละครั้ง ถอยกันคนละก้าว นึกถึงผลเสียที่จะเกิดจากการสูญเสียมาของทั้งสองฝ่าย “หยุด” ใช้ความรุนแรงต่อกันและกัน เพราะครูอาจารย์ พ่อแม่ พี่น้อง ทั้งของเราและของฝ่ายตรงข้ามคงเสียใจกับความสูญเสียอันจะเกิดขึ้นจากความรุนแรงที่พวกเราเรา ก่อขึ้นหรือกำลังจะก่อขึ้น “หยุดคิด” ตรองตรึกนึกไปต่อแล้ว “หยุดทำ” ความรุนแรงทุกชนิดต่อกันและกัน

5. จัดการความรุนแรงโดย “ความอดทน” หมายถึงเมื่อต้องเผชิญกับความรุนแรงการใช้ความอดทน เพื่อข้ามพ้นเป็นหัวใจสำคัญของการยุติความรุนแรง กรณีเหตุการณ์ที่นางมัลลิกา (ภรรยาพันธุละเสนาบดี) ต้องสูญเสียสามี และลูกรวม 33 คน นางมิได้สะทกสะท้านต่อความรุนแรงที่ปรากฏต่อครอบครัวของนาง วางท่าที่เฉยต่อเหตุการณ์ด้วยความอดทน พระเจ้าปเสนทิโกศลเมื่อรู้ภายหลังได้ว่าตนเองเชื่อคำยุยงทำให้ต้องประหารเพื่อน (พันธุละ) พร้อมลูกไปถึง 33 คน จึงสำนึกผิดมาขมาโทษต่อนางมัลลิกา โดยให้ขออะไรก็ได้ แม้ชีวิตของพระราชินี แต่นางก็อดทนในความรุนแรงต่อครอบครัวที่นางได้รับไม่แค้นไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง ทั้งที่มีโอกาสขอ “ชีวิต” พระราชินี นางกลับขอเพียงแค่ว่า “กลับไปใช้ชีวิตอย่างสงบ

ที่บ้านเกิด” ความอดทนต่อความรุนแรงที่ได้รับของนาง ด้วยการไม่โต้คืนกลับให้กลายเป็นความรุนแรงต่อยอดเป็นความรุนแรงขึ้นไปอีก

6. จัดการความรุนแรงโดยการ “ถอนความแค้น” หมายถึง การถอดข้ามพ้นต่อความเชื่อในเรื่องความโกรธ อาฆาต พยาบาทและความแค้นกล่าวคือ วิชฺฐุททะโกธต่อตระกูลฝ่ายแม่ ที่ดูถูกว่าตนเองเป็นเพียงลูกที่เกิดแต่คนใช้ (บิดาเป็นกษัตริย์) เมื่อได้ครองราชบัลลังก์ จึงยกทัพไปสังหารหมู่ตระกูลศากยวงศ์ฝ่ายมารดา วิธีการเปลี่ยนกลับถ้าไม่โกรธไม่แค้น กระทำตรงกันข้ามกับวิชฺฐุททะก็คงไม่ต้องยกทัพไปล้างแค้น และตนเองพร้อมกองทัพก็ต้องถูกภัยพิบัติจนตายตกไปตามกัน (ขุ.ธ.25/47/41) ถ้าเอาคำของหลวงพ่อยอมแห่งวัดสวนแก้วที่ท่านแสดงธรรมในหลายๆ ครั้งที่ว่า “โกรธ เกลียด พยาบาทเขา เท่ากับจุดไฟเผาตัวเองให้เราร้อน” เพราะเราไม่ลืมสิ่งที่ถูกกระทำในอดีต แล้วสะสมเป็นความคับแค้น จึงทำให้ความเจ็บปวดไม่รู้จบ และต้องล้างแค้นเอาคืน แก้กินประหนึ่งศักดิ์ศรีเป็นต่อที่จะโตขึ้นเหมือนมะเร็ง ถ้าไปกระทำรุนแรงต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ยุติความความร้อนในใจ แล้วลดผลจากการกระทำที่ผู้อื่นกระทำต่อตนให้เป็นเพียงกริยา ชีวิตน่าจะมีความสุขกว่า

ตัวแบบแห่งสันติตามแนวพุทธ

แนวทางที่เป็นแบบในการใช้สันติ โดยมีเป้าหมายหรือการหวังผลเป็นการขับเคลื่อนสังคมหรือชุมชนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เป็นกลไกร่วมของการทำให้ชุมชนหรือสังคมมีชุดคิดหลักปฏิบัติสำหรับการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินการดังนี้ คือ

1) การใช้หลักสันติธรรม พระพุทธศาสนามีคำสอน ที่สอนให้ชาวพุทธ หรือผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนายึดหลักการแห่งสันติ เป็นตัวแบบในการดำเนินชีวิต การใช้หลักแห่งสันติเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติเพื่อการใช้ชีวิตให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน การใช้หลักสันติเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้กลไก และความเป็นจริงของชีวิตและการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง และส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวม

2) การใช้การแสดงออกทางกายภาพ คือ การที่นางสามาวดีที่เป็นชาวพุทธ ไม่ได้แสดงออกต่อความรุนแรง กรณีที่สามีและลูกรวม 33 ชีวิตถูกประหารชีวิตและไม่ได้อาฆาตแค้น ร้องขอชีวิต ต่อความสำนึกผิดของพระเจ้าบเสนทิโกศลที่ขอมาโทษ และยอมแม้กระทั่งหรือการที่นางอุตราไม่ได้แสดงออกต่อการใช้สิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นด้วยการวิโต้ผ่านการยื่นประท้วงในเชิงสัญลักษณ์ระหว่างประเทศเป็นสิทธิ์อันจะพึงกระทำได้

3) การกระทำตนให้เป็นแบบอย่าง คือ การที่พระพุทธเจ้ากระทำตนในเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรง กรณีกับองคุลิมาล “เราหยุดใช้ความรุนแรง” แปลว่า พระพุทธเจ้าไม่ใช้

ความรุนแรงต่อชีวิตอื่น กระทำตนให้เป็นแบบอย่าง หรือการเข้าไปแทรกแซงการใช้ความรุนแรงของพระเจ้าวิทูทกะ ในคราวยกทัพไปก่อสงครามล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ พระพุทธเจ้าเข้าไปห้าม

4) การเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมให้ยุติความรุนแรง บทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนานับแต่ครั้งพุทธกาล ภารกิจของพระพุทธเจ้าได้เข้าไปยุติหรือห้ามทัพของประยูรญาติในสงครามแย่งน้ำ การห้ามทัพในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ ดังนั้น บทบาทของพระพุทธเจ้าและบทบาทของพระภิกษุในพระพุทธศาสนากับการยุติความรุนแรงเกิดขึ้นนับแต่ครั้งพุทธกาล ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์กับการส่งเสริมสันติภาพเกิดขึ้น ภายใต้กลไกของการบริหารจัดการ และกลไกของการขับเคลื่อนในเชิงระบบ ซึ่งจะทำให้เกิดพลวัตขึ้น

แนวทางที่เคยเกิดขึ้นในอดีตที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมสันติภายในประชาสังคมตามแนวพุทธวิธี หรือแนวทางของพระพุทธเจ้า จะมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดสันติธรรมในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมมนุษย์

พุทธวิธีสร้างสันติในประชาคมอาเซียน

พุทธวิธีการสร้างสันติ อันเป็นรูปแบบของพระสงฆ์ในกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และใช้แนวทางดังกล่าวในการสร้างรูปแบบ วิธีการเพื่อลดความรุนแรงหรือยุติความรุนแรงที่มีแบบปรากฏในครั้งพุทธกาล และใช้รูปแบบนั้นส่งต่อเป็นกลไก การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและสังคม ดังปรากฏในประเทศต่างๆ ที่สามารถยกมาเป็นกรณีศึกษาได้ คือ

1) ไทย ในประวัติศาสตร์ไทยมีบทบาทพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ใช้แนวทางสันติวิธี การเจรจาและแนวของความไม่รุนแรง อันเป็นรูปแบบที่ปรากฏในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการกำหนดบทบาทตนเองต่อสังคมในช่วงเวลาที่ต่างกัน ดังกรณีพระพนรัตน์ วัดป่าแก้วที่เข้าไปทูลขอพระราชทานชีวิตของเหล่าทหาร ที่ปรากฏในงานของพระมหายุทธนา นรเชฏฐ์, (2553: 26) ที่ว่า “...สมเด็จพระพนรัตน์ แห่งวัดป่าแก้ว ได้ทูลขอบิณฑบาตชีวิตของเจ้าพระยาจักรี พระยาคลัง พระยาเทพอรชุน พระยาพิชัยสงคราม และยารามคำแหงที่กำลังจะถูกตัดสินลงโทษด้วยการประหารชีวิต จากสมเด็จพระนเรศวร...ขอหา...ไม่สามารถเสด็จตามพระเอกาทศรถ เมื่อคราวสงครามยุทธหัตถีที่ตำบลหนองสาหร่าย เมืองสุพรรณบุรี ในปี พ.ศ.2135” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ, 2505: 99-112) โดยการยกกรณีเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาลมาเป็นกรณีเทียบเคียงว่า “...พระพุทธเจ้าได้บำเพ็ญเพียรต่อสู้กับพระยาวัสตีมารแต่เพียงลำพัง จนสามารถเอาชนะหมู่มารได้มาเป็นอุทาหรณ์...” ดังคำที่

ท่านกราบทูลต่อสมเด็จพระนเรศวร ที่ปรากฏในงานของสมเด็จพระนเรศวร (2505: 110) ว่า

“...เหตุทั้งนี้ เห็นจะเผอิญเพื่อให้พระเกียรติยศพระราชสมภารเจ้าเป็นมหัศจรรย์ดอก เหมือนสมเด็จพระสรรเพชญ์พระพุทเจ้า เมื่อพระองค์เสด็จเหนือปราสาทบัลลังก์ได้คงไม่ พระมหาโพธิ์ ณ เพลาสายัณห์ ครั้งนั้น เทพเจ้าก็เข้าเฝ้าพร้อมอยู่ทั้งหมื่นจักรวาล พระยาศรีวิชัยมารยกพลมาผจญ ถ้าพระพุทองค์ได้เทพเจ้าเป็นบริวารมีชัยแก่พระยามาร ก็หาสู้เป็นมหัศจรรย์นักไม่ นี่เผอิญในหมู่อมรินทร์พรหมทั้งปวงปลาตนาการหนีไปสิ้น ยิ่งแต่ พระองค์เดียวอาจสามารถผจญพระยามารอิธราชกับพลเสนามารให้ปราศัยแพ้ได้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า จึงได้พระนามว่า พระพิชิตมารโมลีศรีสรรเพชดาญาณ เป็นมหามหัศจรรย์บันดาลไปทั่วอนันตโลกธาตุ...พิเคราะห์ดูก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้ง 2 พระองค์ครั้งนี้ ถ้าเสด็จพร้อมเสนาสงครามโยธาทวยหาญมากและมีชัยแก่พระมหาอุปราช ก็หาสู้เป็นมหัศจรรย์แก่พระเกียรติให้ปรากฏไปในนาประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งปวงไม่...”

รวมทั้งกรณีของพระอาจารย์พรหม วัดปากน้ำประสบ อาจารย์ของสมเด็จพระนารายณ์ ที่ทูลบิณฑบาตขอชีวิต พระศรีสังข์จากการถูกลงอาญาประหารชีวิตข้อหาขบถในปี พ.ศ.2183 (คำให้การชาวกรุงเก่า เรื่องเดียวกัน, 104-105)

ภาพสะท้อนเหล่านี้เป็นบทบาทของพระสงฆ์กับการใช้แนวทางสันติวิธี ในการส่งเสริมแนวทางสันติหรือความไม่รุนแรงที่ปรากฏในสังคมสยามประเทศไทย ที่นอกเหนือจากสันติด้วยตนเอง แล้วยังสร้างรูปแบบภาพลักษณ์ของสันติ หรือการเข้าไปมีบทบาทในการยุติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยด้วย

2) ลาว บทบาทของครูบาโพชนะเม็ก ผู้สร้างนครจำปาศักดิ์ เจ้าราชครูหลวง หลวงพ่อโพชนะเม็ก เป็นผู้ที่มีบารมีสูงส่งยิ่งกว่าฝ่ายราชอาณาจักร เพราะเป็นพระอาจารย์สอน อรรถสอนธรรมนำปฏิบัติ สมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ชาวเมือง และเจ้านายในราชตระกูล มีคนเคารพนับถือมาก แม้เจ้านายในราชตระกูล ก็ให้การเคารพยำเกรงเป็นอย่างยิ่ง

ระหว่าง พ.ศ.2187-2254 เจ้ามหาชีวิต มีพระโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า “พระเจ้าองค์หล่อ” และมีพระมเหสีพระนามว่า “เจ้าชมพู่” ซึ่งกำลังตั้งพระครรภ์แก่ใกล้คลอด เจ้ามหาชีวิตก็สิ้นพระชนม์ลงจึงทำให้เกิด “กบฏล้านช้าง” มีการแย่งชิงสมบัติ บ้านเมือง มีการจลาจลเกิดขึ้น จนในที่สุด “พระยาแสง” หรือ “พระเจ้าสุริยวงศา” พระราชโอรสของ “พระเจ้าต่อนคำ” ได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็น “เจ้ามหาชีวิตแห่งมหานครเวียงจันทน์ ล้านช้าง” แต่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่ค่อยสงบนัก

“เจ้าชมพู่” พระชายาและ “พระเจ้าองค์หล่อ” ราชโอรสได้หลบหนีไปพึ่งบุญญาบารมีของ “เจ้าราชครูโพชนะเม็ก” ไปพำนักที่เมืองแกวตาเปียง ส่วนพระชายา “เจ้าชมพู่” ให้พา

ไปพำนักที่ “ภูสะง้อหอคำ” หลังเวียงจันทน์ ครั้นพระชายา “เจ้าชมพู่” ประสูติพระราชโอรสแล้ว “เจ้าราชครูโพนสะเม็ก” จึงขนานพระนามให้ว่า “เจ้าหน่อกษัตริย์” แล้วอัญเชิญไปประทับที่เมือง “โพพันลำจั่วสมสนุก” พร้อมทั้งพระมารดา

ครั้นต่อมา พ.ศ.2233 “ท่านราชครู” ก็เป็นที่ระวางของ “เจ้ามหาชีวิต” แห่งนครเวียงจันทน์เกี่ยวกับความมั่นคงของราชบัลลังก์ “ท่านราชครู” จึงออกอุบายให้คณะศิษย์ประมาณ 3,000 คน จากนครเวียงจันทน์ไปอัญเชิญ “เจ้าหน่อกษัตริย์” และพระมารดาออกเดินธุดงค์โดยทางเรือไปตามลำน้ำโขง มุ่งไปยัง “เมืองมรุกขนคร” เพื่อบูรณะองค์พระธาตุพนม (บุญยงค์ เกศเทศ, รศ.ดร., 2555) รวมไปถึงการระดมสร้างบ้านแปลงเมืองจนเป็นเมืองจำปาสักจนกระทั่งปัจจุบัน ท่านไม่ได้ใช้ความเคารพศรัทธาและความนับถือตรงนั้นมาสร้างการยอมรับและความน่าศรัทธาในการสร้างกองกำลัง หรือใช้เป็นการทำให้เกิดความขัดแย้งหรือกลายเป็นการแย่งชิงบ้านเมืองอย่างที่ปรากฏ

ท่านเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อย้ายไปยังแหล่งใดจึงมีบริวารและมีผู้ศรัทธามาก รวมทั้งมีการตั้งชุมชนใหญ่ จึงไม่มีเป็นที่พึงใจของกษัตริย์ทั้งหลาย และฝั่งเขมร จึงมีการอพยพย้ายถิ่นกันเรื่อยมา

3) พม่า เมื่อพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ การละเมิดต่อจารีตประเพณีทางศาสนา บางประการ เช่น การไม่เคารพต่อศาสนสถานในพระพุทธศาสนา จึงเกิดแรงต่อต้านชาวตะวันตกขึ้นหลายกลุ่มโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง คือ พระอุ วิสาระ สะยาดอ (U Wisara Sayadaw) ซึ่งมีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด นอนในถ้ำ อาศัยโคนต้นไม้ ครอบงำที่นำมาจากผ้าห่อศพ รักษาณิสสัย 4 และกรณีกัจจ 4 อย่างเคร่งครัด ทรงพระไตรปิฎก จึง

พระอุ วิสาระ

เป็นที่เคารพจากประชาชนทั้งประเทศ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2544: 282) พระอุ วิสาระ สะยาดอ (U Wisara Sayadaw) และ อุ อุตตมะ (U Uttama) ร่วมกับพระอุ อุตตมะได้ตีความพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการต่อสู้ของพม่า ท่านกล่าวว่า การที่คนจะตัดกิเลสได้นั้น ต้องมีอิสระเสียก่อน สังคมนิยมที่มีความสอดคล้องกับโลกนิพพานของพุทธศาสนา ท่านได้รณรงค์ต่อต้านตะวันตกเพื่อปลดปล่อยชาติ จนเป็นที่จับตาของอังกฤษ ท่านมองว่าพระพุทธศาสนานั้นมีความสอดคล้องกับการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของพม่า พุทธศาสนิกชนต้องช่วยเหลือกันเพื่อปลดปล่อยประเทศชาติ ทำให้ท่านได้รับคนหนุ่มสาวเข้ากลุ่มเป็นจำนวนมาก

ส่วน พระอุ วิสาระ อดข้าวประท้วง 166 วันจนมรณภาพใน พ.ศ.2463 ท่านได้กลายเป็นวีรบุรุษของชาติ ได้ชื่อว่า มรณสักขี คือพยานด้านความตายในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชาติ

รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่รู้จักใครเป็นการส่วนตัวอีก ที่จะมีคุณค่าพอสำหรับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ นอกเหนือไปจากพระผู้มีเมตตาจากเวียดนามผู้นี้” ในเวียดนามทั้งสองท่านได้สื่อสารแนวทางแห่งสันติตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า

5) กัมพูชา พระเฮม เจียว (Hem Chieu ค.ศ.1898-1943) เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ชาวกัมพูชา อดีตอาจารย์ในวิทยาลัยบาลีในพนมเปญ เป็นนักต่อสู้ทางการเมืองร่วมกับนักการเมืองฝ่ายชาตินิยมในกัมพูชา เพื่อต่อสู้เรียกร้องเอกราช จากประเทศเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส เคยนำพระนิสิตออกประท้วงการปกครองของฝรั่งเศสในเหตุการณ์ “กบฏร่ม” (Umbrella Revolution) จนกระทั่งถูกจับไปขังที่เกาะแห่งพูโล คอนดอร์ (Poulo Condore) (David P.Chandler, 1994) ซึ่งฝรั่งเศสใช้เป็นคุกขังนักโทษ และมรณภาพที่คุกการเมืองที่เกาะแห่งนั้น ใน ค.ศ. 1943 (David P.Chandler,1994) นอกจากนี้หลังการมรณกรรมของท่านไม่นาน ชื่อของท่านยังถูกนำมาตั้งเป็นชื่อถนนในกรุงพนมเปญ เพื่อเป็นเกียรติยศแก่ท่าน (David P.Chandler, 1994: 167-171) รวมไปถึงพระมหาโฆษนันทะ พระที่มีบทบาทในการต่อสู้เพื่อยุติความรุนแรงโดยใช้แนวทางสันตวิธี (Sanu Mahatthanadull, 2013) ที่เรียกว่าธรรมยาตรา (Dharma Yatra) เข้าไปยังบริเวณที่เป็นเขตต่อสู้ระหว่างรัฐบาลที่พนมเปญและเขมรแดงที่ต่อสู้ในบริเวณชายแดน เป้าหมายเพื่อเรียกร้องให้ยุติความรุนแรง เพื่อให้เกิดสันติภาพในสังคมกัมพูชา

จากตัวอย่างที่ปรากฏ ในอดีตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาในประเทศอาเซียน ได้ใช้แนวทางในการส่งเสริมสันติภาพ และความไม่รุนแรงในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้ชุมชนและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตามกรอบแนวคิดคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และไม่ใช้ความขัดแย้งมาเป็นเครื่องมือ หรือกลไกในการเผชิญหน้าในรูปแบบต่าง ซึ่งตัวอย่างที่ปรากฏในอดีต ในประเทศอาเซียนเกี่ยวกับพระสงฆ์และชาวพุทธ สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาในการบริหารจัดการความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยมีแบบอย่างจากพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปเป็นแบบอย่างแต่ครั้งพุทธกาล

เอกภาพบนความหลากหลายเมื่อต้องอยู่ร่วมกัน/ประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียนมีความหลากหลาย ทั้งทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภาษา และหลักเขตแดน เมื่อต้องรวมกันเป็นประชาคมเดียวกัน ความหลากหลายเหล่านั้น เป็นได้ทั้งความแตกต่าง แตกแยก เป็นอื่น จนกระทั่งกลายเป็นความรุนแรง แต่ในเวลาเดียวกันความ

แตกต่างกันหลากหลายเหล่านี้นั้น ก็จะได้ทั้งการเรียนรู้ เข้าใจ วางท่าที่ต่อความต่างต่างนั้นได้ จนกระทั่งดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ภายใต้ความแตกต่างเหล่านั้น การแสวงหาแนวทางหรือกรอบคิด หลักปฏิบัติที่เคยเกิดขึ้นมาเป็นกรณีเทียบเคียง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นสำหรับชุมชนและสังคมแห่งสันติอย่างแท้จริง

แม้ในประเทศที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ด้วยความที่ประเทศเหล่านั้นมีแนวทางสันติภายในเพื่อสร้างสันติภายนอก การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายเหล่านั้นกลายเป็นกลไกร่วมในการสร้างสันติร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นเป้าหมายของสันติประชาธรรมในการอยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน การใช้ชีวิตร่วมกัน การดำเนินชีวิตร่วมกันภายใต้แนวคิด การเห็นสันติประชาธรรมร่วมกันอย่างสงบและสันติ รวมทั้งก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและเป็นกลไกของการดำเนินชีวิตร่วมกัน ภายใต้แนวคิดความเหมือน ภายใต้แนวคิดความแตกต่าง ภายใต้กลไกของการอยู่ร่วมกัน

เมื่อประชาคมอาเซียนต้องอยู่ร่วมกัน ความหลากหลายทางความเชื่อทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงศาสนาชาติพันธุ์ ภาษา แลในความแตกต่างเหล่านี้ ได้ส่งเสริมให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนในเชิงระบบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวมต่อสังคมในลักษณะต่างๆ การขับเคลื่อนเหล่านั้นได้สะท้อนให้เกิดกลไกและลักษณะร่วมอย่างที่ปรากฏให้เห็นเป็นข้อเท็จจริงและกลไกร่วม

บทสรุป

รูปแบบสันติวิธีทางพระพุทธศาสนา ถูกนำมาเป็นกลไกในการบริหารจัดการภายในประเทศอาเซียน โดยมีพระสงฆ์ที่เป็นผู้สืบสานหลักการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้ดำเนินการและส่งต่อ แม้ในบางกรณีจะเป็นการต่อสู้ในแบบรุนแรง แต่เป็นความรุนแรงในแบบ “อหัตตะ” ที่เน้นการกระทำเฉพาะตนดังกรณีที่พระอุ วิสาระ ที่อดข้าวประท้วง เป็นการเสียสละตัวเองเพื่อคนส่วนใหญ่ เป็นแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่เสียสละตนเพื่อคนส่วนรวม และส่วนใหญ่ รวมไปถึงกรณีของพระตัจ กวางถัก ที่เผาตัวประท้วงแต่เป็นการทำเพื่อระลึก หรือให้ผู้ปกครองได้ตระหนักต่อความสำคัญของคนที่แตกต่างเป็นความสันติภายใน เพื่อเน้นเพื่อทำให้หมู่กลุ่มคนอื่น ได้รับอิสรภาพต่อจิตวิญญาณในองคร่วม ดังนั้น ความเสียสละของท่านจึงเป็นความเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่และส่วนรวมเป็นสำคัญ จึงเกิดขึ้นภายใต้แนวทางรูปแบบสันติวิธีตามแนวทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- บุญยงค์ เกศเทศ. matchon.co.th วันที่ 01 มิถุนายน พ.ศ.2555 ปีที่ 24 ฉบับที่ 528.
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1 : พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ. สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา สมเด็จพระมาตุจฉา มีรับสั่งให้กรมการหอสมุดวชิรญาณ รวบรวมพิมพ์เมื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลในงานศพหม่อมเจ้าदनัย วรณัฐ ท.จ.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทย ณ สะพานยศเส. 2457.
- พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, (2553). พระสงฆ์กับสังคมไทยในสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, พระสุภาพร เตชธโร, นายเกริก พิสัยพันธ์, (2559). “การศึกษาผลงานและบทบาทของผู้นำทางความคิดแห่งดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง: กรณีศึกษาพระมหाराชครูโพนสะเม็ก: A Study of Work and Role of Opinion Leaders in the Greater Mekong Regions : A case Study of Phra Maha Rajchkrui Phon Samek. ใน ลำพอง กลมกุล, บรรณาธิการ. (2559). รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อความก้าวหน้าในประชาคมอาเซียน. ศูนย์อาเซียนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระยามหาราชานุภาพ. (2505). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา. กรมศิลปากร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- Chandler, D.P. (1994). *A History of Cambodia*, 2nd. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- Thich Nhat Hanh. (1991). *Peace Is Every Step The Path of Mindfulness in Everyday Life*. London: Random House Group.
- Mahatthanadull, S., “Maha Ghosananda: The Engaged Buddhism in Cambodia”, *ExtraCurricular Activities for M.A. & Ph.D. Program Academic Seminar on ‘Buddhism in Cambodia with the Contemporary Society’*, Graduate School, Siem Reap Hotel, Friday 6 September 2013. Online, Website <http://ibsc.mcu.ac.th/en/wp-content/uploads/2015/05/6.Sanu-Maha-Ghosananda-The-Engaged-Buddhism-in-Cambodia.pdf>, 20 August 2016.
- Thich_Quang_Duc, [Online Resources, [cited 2008 Oct 3]., Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Th%C3%ADch_Qu%E1%BA%A3ng_%C4%90%E1%BB%A9c#/media/File:Thich_Quang_Duc.png